

Γενικές πληροφορίες, σχετικές με την ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ (mobility) των εργαζομένων στις χώρες της Ευρ. Ένωσης.

1. Παρουσίαση του ευρωπαϊκού νομικού καθεστώτος και της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κινητικότητα

1.1 Συνοπτική παρουσίαση του νομικού καθεστώτος για την κινητικότητα¹

Σύμφωνα με τη συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ελεύθερη μετακίνηση των ατόμων συνιστά ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματα και στοχεύει στη δημιουργία μιας αγοράς χωρίς σύνορα, στην οποία η ελευθερία στη μετακίνηση των πολιτών εξασφαλίζεται από την ίδια τη συνθήκη (βλ. Άρθρο 14(2) της συνθήκης). Επιπλέον, η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη είναι συνυφασμένη με το ατομικό δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και παραμονής στην επικράτεια των κρατών μελών, σύμφωνα με τα άρθρα 17 και 18 της συνθήκης. Τέλος, η ανάπτυξη της κινητικότητας σπουδαστών, φοιτητών, ερευνητών, διδασκάλων και εκπαιδευτών, καθώς και άλλων ομάδων πολιτών, αναγνωρίζεται ως πολιτική προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όσον αφορά τη βασική νομοθεσία που αναφέρεται στην ελεύθερη μετακίνηση και παραμονή εντός της Ε.Ε. ισχύουν τα ακόλουθα:

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, για την ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (COM(98)403 final), η Επιτροπή υιοθέτησε την άποψη ότι η ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι συνυφασμένη με το ελεύθερο δικαίωμα του κάθε πολίτη της Ε.Ε. περί εισόδου, κατοικίας και παραμονής του στην επικράτεια οποιουδήποτε κράτους μέλους.

Αναλυτικότερα, στις οδηγίες 68/360/EEC, 73/148/EEC, 90/365/EEC του 1990 και στην 93/96/EEC του 1993 περιγράφονται οι συνθήκες άσκησης του δικαιώματος των ευρωπαίων πολιτών και των μελών των οικογενειών τους για την ελεύθερη μετακίνηση και παραμονή των εργαζομένων, των αυτοαπασχολούμενων, των ανέργων, των συνταξιούχων και των σπουδαστών. Οι περιορισμοί στα παραπάνω αφορούν μόνο ειδικές περιπτώσεις που αναφέρονται σε ειδικά πολιτικά θέματα, θέματα δημόσιας ασφάλειας και θέματα δημόσιας υγείας.

1.2 Η πολιτική της Ε.Ε. για την Κινητικότητα²

α) Γιατί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί την κινητικότητα

Η μεγαλύτερη κινητικότητα εργατικού δυναμικού, τόσο ανάμεσα στα διάφορα επαγγέλματα (επαγγελματική κινητικότητα) όσο και ανάμεσα στις διάφορες χώρες (γεωγραφική κινητικότητα), πιστεύεται ότι συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο, σε ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης και στην επίτευξη ισορροπημένης και βιώσιμης ανάπτυξης. Επιτρέπει επίσης στην ευρωπαϊκή

¹ COM(2001)257 final, Brussels 23.5.2001, “Proposal for a European Parliament and Council Directive on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States”, presented by the Commission.

² COM(2002)72 final, Brussels 13.2.2002, “Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Commission’s Action Plan for skills and mobility”.

οικονομία, την απασχόληση και το εργατικό δυναμικό να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες περιστάσεις πιο ομαλά και αποτελεσματικά και να καθοδηγηθούν οι αλλαγές μέσα στην ανταγωνιστική παγκόσμια οικονομία.

Ένας μεγαλύτερος βαθμός κινητικότητας μεταξύ των κρατών μελών θα ενθαρρύνει επίσης την εγγύτερη πολιτική ολοκλήρωση στην ΕΕ. Η Ευρώπη προσφέρει τεράστιες ευκαιρίες σε όποιον επιθυμεί να διακινηθεί για να προοδεύσει επαγγελματικά. Οι Ευρωπαίοι όμως είναι ακόμα εξαιρετικά διστακτικοί όσον αφορά την επαγγελματική κινητικότητα.

Το 1999 το 1,2% του πληθυσμού της ΕΕ διακινήθηκε από μια περιφέρεια σε άλλη, ενώ 5,9% του πληθυσμού των ΗΠΑ διακινήθηκε από μια κομητεία σε άλλη. Το 2000 περίπου 225.000 άτομα (το 0,1% του πληθυσμού της ΕΕ) διακινήθηκαν μεταξύ δύο χωρών της ΕΕ, ενώ το 0,2% του συνολικού οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην ΕΕ ζει σε μία χώρα και εργάζεται σε άλλη. Από τα 34 εκατομμύρια εργαζομένων που ζουν στις παραμεθόριες περιοχές, το 1,4%, δηλ. 497000 άτομα, εργάζονται σε άλλη χώρα εκτός της πατρίδας τους (στοιχεία του 1999). Το 16,4% των εργαζομένων στην ΕΕ απασχολήθηκαν από τον εργοδότη τους για λιγότερο από ένα έτος, έναντι του 30% στις ΗΠΑ (το 2000).

β) Ποια είναι τα πλεονεκτήματα της μετακίνησης σε άλλη χώρα

Υπάρχουν πολλά οφέλη από μια περίοδο σπουδών ή εργασίας στο εξωτερικό: ουσιαστική αλλαγή περιβάλλοντος, νέοι προσωπικοί ορίζοντες, καθημερινή επαφή με μια διαφορετική κουλτούρα, ιδανική ευκαιρία εκμάθησης μιας νέας ξένης γλώσσας, δυνατότητα εργασίας ή σπουδών μαζί με άτομα που έχουν διαφορετικό υπόβαθρο, ευκαιρία ανταλλαγής ιδεών και σύγκρισης εμπειριών, για να αναριθμήσουμε μόνο μερικά από αυτά τα οφέλη.

γ) Η πολιτική της Ε.Ε. για την κινητικότητα των επαγγελματιών

Η πολιτική της Ε.Ε. για την κινητικότητα των επαγγελματιών, η οποία διαμορφώθηκε τα τελευταία χρόνια με ένα σύνολο δράσεων, όπως η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Νέα Ευρωπαϊκή Αγορά Εργασίας {COM(2001) 116 final}, Φεβρουάριος 2001, τα συμπεράσματα από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης, τον Μάρτιο του 2001 και την έκθεση της Επιτροπής υψηλού επιπέδου εμπειρογνομώνων για τις επαγγελματικές ικανότητες και την κινητικότητα, που υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 2001, αποτυπώνεται στο Σχέδιο Δράσης της Ε.Ε. για τις ικανότητες και την κινητικότητα των εργαζομένων. Ο κύριος στόχος του Σχεδίου Δράσης είναι η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για μια πιο ανοικτή και πιο εύκολα προσβάσιμη Ευρωπαϊκή Αγορά Εργασίας μέχρι το τέλος του 2005.

Το σχέδιο δράσης συνδέεται και με άλλες σχετικές υπάρχουσες πρωτοβουλίες, όπως ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας και η δια βίου μάθηση. Το πολιτικό όραμα του Σχεδίου Δράσης είναι η προώθηση των ανθρωπίνων πόρων στην Ε.Ε. σε συμφωνία με τους στόχους της Λισαβώνας, πρωτίστως για τη δημιουργία ευκαιριών για τους πολίτες της Ένωσης να μετακινούνται ελεύθερα για εκπαιδευτικούς ή επαγγελματικούς λόγους και για να επωφελούνται ευκολότερα από τα ευεργετήματα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, συμπεριλαμβανομένης της ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς. Για να επιτευχθούν οι στόχοι της Λισαβώνας για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας, μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή και δυναμική οικονομία βασισμένη στη γνώση, απαιτείται υψηλής ποιότητας διαθέσιμο εργατικό δυναμικό. Η επιδίωξη αυτή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αύξηση της κινητικότητας στην αγορά εργασίας, τη βελτίωση του επιπέδου ικανοτήτων των εργαζομένων και την απομάκρυνση των εμποδίων στην κινητικότητα.

Για να διασφαλισθεί η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας ανοικτής σε όλους, θα πρέπει να αντιμετωπισθούν επιτυχώς τρεις βασικές κατηγορίες προβλημάτων:

- α. Ανεπαρκής επαγγελματική κινητικότητα
- β. Μικρή γεωγραφική κινητικότητα
- γ. Έλλιπής πληροφόρηση και έλλειψη διαφάνειας στις ευκαιρίες απασχόλησης

A. ΑΝΕΠΑΡΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η Ε.Ε. παραδοσιακά χαρακτηρίζεται από τα χαμηλά επίπεδα επαγγελματικής κινητικότητας, δηλαδή της μετακίνησης των εργαζομένων από μία θέση εργασίας σε μία άλλη του ίδιου επαγγελματικού τομέα ή τη μετακίνηση σε άλλους τομείς απασχόλησης. Ενδεικτικά, αν παρατηρήσει κανείς τα στατιστικά δεδομένα για εργαζομένους που είναι μεταξύ 1 ως 2 έτη στην ίδια θέση και εργαζόμενους που είναι για περισσότερα από 2 έτη στην ίδια θέση για το έτος 1995, τα ποσοστά για την πρώτη κατηγορία κυμαίνονται στις 15 χώρες μέλη από 5,6 % (Ισπανία) μέχρι 11,3 (Δανία) με μέσο κοινοτικό όρο 8,5 %. Για τη δεύτερη κατηγορία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 66 % (Δανία), 86,5 % (Ιταλία) με μέσο κοινοτικό όρο 76,7 % [πηγή: EUROSTAT].

Τα ίδια στοιχεία για το 2000 διαμορφώθηκαν ως ακολούθως: τα ποσοστά για την πρώτη κατηγορία κυμαίνονται στις 15 χώρες μέλη από 6,1 % (Ελλάδα) μέχρι 13,3 % (Δανία) με μέσο κοινοτικό όρο 10,1 %. Για τη δεύτερη κατηγορία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 63,5 % (Δανία), 84,3 % (Ελλάδα) με μέσο κοινοτικό όρο 73,5 % [πηγή: EUROSTAT].

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν μια έντονη τάση, σχεδόν σταθερή τα τελευταία έτη, για να μην αλλάξει θέση εργασίας ο μέσος Ευρωπαίος πολίτης. Σε μία όμως αναπτυσσόμενη οικονομία της γνώσης, η επαγγελματική κινητικότητα είναι βασική για την υιοθέτηση δομικών αλλαγών, απαραίτητων σε έναν έντονα ανταγωνιστικό κόσμο, οι οποίες θα συνεισφέρουν στην επίτευξη καλύτερων συνθηκών λειτουργίας στην αγορά εργασίας, με στόχο την μεγαλύτερη παραγωγικότητα, απασχόληση, ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα. Η μη ύπαρξη κατάλληλα εκπαιδευμένου εργατικού δυναμικού είναι βασική παράμετρος στην έλλειψη ισορροπίας ανάμεσα στην προσφορά και στη ζήτηση εργασίας, τόσο σε γεωγραφικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο τομέων απασχόλησης. Παρατηρείται λοιπόν μία ταχύτατα μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας με αυξημένες απαιτήσεις για άτομα ικανά να υιοθετήσουν νέους τρόπους εργασίας, στο πλαίσιο των νέων τεχνολογιών, των νέων τομέων απασχόλησης και ενός νέου εργασιακού περιβάλλοντος.

Είναι προφανές ότι τα εκπαιδευτικά προγράμματα, καθώς και τα συστήματα κατάρτισης στις χώρες μέλη θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τις νέες ανάγκες στην αγορά εργασίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα τελευταία έτη η αύξηση της απασχόλησης σε τομείς οι οποίοι απαιτούν εργαζόμενους με υψηλό επίπεδο γνώσεων (τριτοβάθμια εκπαίδευση) γνωρίζει αλματώδη ανάπτυξη και είναι τριπλάσια από το μέσο όρο αύξησης της απασχόλησης σε όλους τους άλλους κλάδους απασχόλησης.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα στοιχεία της Eurostat-Labour Force Survey για το 2000. Ειδικά για τον μέσο όρο των 15 κρατών μελών, τα ποσοστά απασχόλησης και ανεργίας ανά επίπεδο σπουδών έχουν ως ακολούθως:

1. Ποσοστά απασχόλησης

	M.K.O.	min	max
Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	50,1 %	44,1 % (Ιταλία)	69% (Πορτογαλία)
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	69,8 %	53,2 % (Ισπανία)	80,1 % (Δανία)
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	63,1 %	53,4 % (Ιταλία)	76,4 % (Δανία)

2. Ποσοστά Ανεργίας

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	12,1 %
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	7,9 %
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	8,4 %

Σύμφωνα με την ίδια πηγή, όσον αφορά το επίπεδο σπουδών του ενεργού πληθυσμού, δηλαδή ηλικίας 25 ως 64 ετών, το ποσοστό τους το 2000 σε όλη την Ε.Ε. ήταν μεγαλύτερο του 60% για αυτούς που είχαν τουλάχιστον δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ωστόσο, από χώρα σε χώρα, παρατηρούνται μεγάλες διαφοροποιήσεις. Οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά είναι η Γερμανία (76,7%), Αυστρία (76,1 %), Σουηδία (76,8 %) και Δανία (78 %), ενώ οι χώρες με τα χαμηλότερα ποσοστά είναι η Πορτογαλία (19,2 %) και η Ισπανία (37,1 %).

Είναι προφανές, λοιπόν, ότι θα πρέπει να επιδιωχθεί η αύξηση των ποσοστών αυτών, με στόχο ο μέγιστος αριθμός των εκπαιδευθέντων, να έχει το υψηλότερο δυνατό επίπεδο εκπαίδευσης. Ιδιαίτερα για τις γυναίκες, που συνήθως αποσύρονται προσωρινά από το εργατικό δυναμικό για λόγους μητρότητας, το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης είναι ουσιαστική προϋπόθεση επανένταξής τους στην αγορά εργασίας.

Εκτός από την ανάγκη επαναπροσδιορισμού των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης, για την επίτευξη των στόχων που αναλύθηκαν παραπάνω, είναι πολύ σημαντική και η Ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης και εν γένει της κατάρτισης των εργαζομένων. Η κινητικότητα ως εκ τούτου των εργαζομένων μέσα στην Ε.Ε. μπορεί να τους δώσει νέες προοπτικές τόσο σε θέματα κατάρτισης, όσο και σε απόκτηση εμπειρίας, με αποτέλεσμα την ενίσχυση των ευκαιριών για δημιουργία καριέρας. Με δεδομένο τη γήρανση του Ευρωπαϊκού πληθυσμού, θα πρέπει να δίνονται περισσότερες ευκαιρίες στους ηλικιωμένους εργαζομένους να βελτιώσουν τα προσόντα τους σε σχέση με την αγορά εργασίας. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην κατάρτιση και εκπαίδευση αυτών των ατόμων, ειδικά σε νέους τομείς που προκύπτουν από την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών (πληροφορική, ηλεκτρονικό εμπόριο κ.ά.). Η γήρανση, λοιπόν, του πληθυσμού απαιτεί την προσέγγιση της δια βίου εκπαίδευσης, πράγμα που θα διασφαλίσει την αναβάθμιση των ικανοτήτων και των προσόντων των ηλικιωμένων ατόμων των επερχόμενων γενεών. Αυτό θα τους καταστήσει ικανούς να υιοθετήσουν τις συντελούμενες μεταβολές στις επιχειρήσεις και στο επαγγελματικό περιβάλλον και θα τους δώσει το πλεονέκτημα επιλογής πιο ευέλικτων κατευθύνσεων για δημιουργία καριέρας.

Τρόποι ενίσχυσης της επαγγελματικής κινητικότητας στην ΕΕ

Προκειμένου να ενισχυθεί η επαγγελματική κινητικότητα (occupational mobility), είναι ανάγκη να εφαρμοσθεί μια πολιτική ανάπτυξης νέων ικανοτήτων και απόκτησης νέων προσόντων (skills) στο εργατικό δυναμικό της Ε.Ε. Επιμέρους πολιτικές – δράσεις, που θα πρέπει να υλοποιηθούν, αφορούν στα ακόλουθα:

1. Δράσεις ανάπτυξης ικανοτήτων – κλειδιών (key skills) προκειμένου να ικανοποιηθούν σύγχρονες απαιτήσεις στην αγορά εργασίας.
2. Ενίσχυση των γνωστικών αντικειμένων που αφορούν τα μαθηματικά, τις θετικές επιστήμες και τις νέες τεχνολογίες, για αυτούς που πρόκειται να ακολουθήσουν επιστημονική καριέρα.
3. Αύξηση του ποσοστού ατόμων που θα πρέπει να ολοκληρώσουν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
4. Ανάπτυξη ισχυρότερων δεσμών ανάμεσα στην εκπαίδευση και στη βιομηχανία, με παράλληλη ενίσχυση του επαγγελματικού προσδιορισμού.
5. Δια βίου μάθηση και συνεχής εκπαίδευση.
6. Ενίσχυση των ικανοτήτων των εργαζομένων σε θέματα πληροφορικής και ηλεκτρονικού εμπορίου.

B. ΜΙΚΡΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η κινητικότητα από ένα κράτος μέλος προς άλλο κράτος μέλος, αλλά και μέσα στο ίδιο κράτος μέλος της Ε.Ε. είναι γενικά μικρή. Σύμφωνα με στοιχεία της EUROSTAT του 1999, μόλις το 1,4 των εργαζομένων στην Ε.Ε. εργαζόταν σε διαφορετικό τόπο το προηγούμενο έτος .

Η χαμηλή κινητικότητα των εργαζομένων στην Ε.Ε. οφείλεται εν μέρει σε νομικά και διοικητικά εμπόδια και εν μέρει σε οικονομικά και κοινωνικά εμπόδια, που αναφύονται από τις διαφορετικές πολιτιστικές συνήθειες και έθιμα.

Η ενίσχυση της γεωγραφικής κινητικότητας συνδέεται με την ύπαρξη δύο διαφορετικών αγορών εργασίας. Από τη μία μεριά είναι οι γεωγραφικές περιοχές με μεγάλη ανεργία και από την άλλη μεριά οι περιοχές με μεγάλη έλλειψη εργαζομένων με εξειδίκευση και ιδιαίτερα προσόντα. Η ανάπτυξη λοιπόν πολιτικών ενίσχυσης της επαγγελματικής κινητικότητας θα πρέπει να συνδεθεί με την ενίσχυση της γεωγραφικής κινητικότητας, ούτως ώστε να δημιουργηθούν δίοδοι για την μετακίνηση των εργαζομένων ανάμεσα σε διαφορετικούς κλάδους εργασίας και γεωγραφικές περιοχές. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να λαμβάνονται στο πλαίσιο της πολιτικής προώθησης της αειφόρου ανάπτυξης σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της Κοινότητας.

Η Ευρωπαϊκή οικονομία όλο και περισσότερο βασίζεται στην παροχή υπηρεσιών. Η βελτίωση των συνθηκών για την εξάπλωση των υπηρεσιών αυτών δια μέσου των εθνικών συνόρων και η εξασφάλιση ελευθερίας στη διάδοση των υπηρεσιών αυτών έχει ως άμεσα αποτελέσματα την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Παράλληλα, ενισχύεται και η γεωγραφική κινητικότητα των εργαζομένων, είτε ελεύθερων επαγγελματιών είτε απασχολούμενων με εξαρτημένη σχέση εργασίας. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να εξαλειφθούν υφιστάμενα εμπόδια, όπως π.χ. αποκλεισμός μιας εταιρείας η οποία θα επιθυμούσε να αποστείλει προσωπικό της σε άλλη χώρα για να παράσχει εκεί κάποιες υπηρεσίες ή περιορισμός στην απασχόληση εποχιακών εργαζομένων από άλλες χώρες μέλη.

Άλλα σημαντικά εμπόδια στην γεωγραφική μετακίνηση των εργαζομένων είναι το κόστος ζωής στο νέο τόπο εγκατάστασης, σε συνδυασμό με το ύψος των αποδοχών, τα μεταφορικά, η φορολόγηση κ.α. Άλλοι παράγοντες είναι η κοινωνική ασφάλιση, η γνώση της γλώσσας του τόπου, η εξεύρεση κατοικίας, η εξεύρεση εργασίας για τον/ την σύντροφο, η εκπαίδευση των παιδιών και η παρεχόμενη ιατρική περίθαλψη. Οι συνθήκες ή το κόστος για την πρόσβαση στις

υπηρεσίες αυτές διαφέρουν συνήθως σε σημαντικό βαθμό από χώρα σε χώρα και μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τη θέληση για μετακίνηση.

Τα μέτρα που παίρνει ή προτίθεται να πάρει η Ε.Ε. για να ενισχύσει τη γεωγραφική κινητικότητα αναφέρονται συνοπτικά παρακάτω:

- Ελεύθερη μετακίνηση
- Εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών για την κοινωνική ασφάλιση, καθιέρωση της "κάρτας υγείας" (Health insurance card)
- Παροχή συμπληρωματικών συντάξεων
- Επαγγελματική αναγνώριση για τα συνήθη επαγγέλματα
- Δημιουργία εσωτερικής αγοράς για παροχή υπηρεσιών
- Μέτρα για φορολογικά ευεργετήματα και στέγαση
- Ενίσχυση της διδασκαλίας γλωσσών
- Περισσότερη μάθηση σε άλλες χώρες μέλη
- Ενιαίο σύστημα αναγνώρισης τίτλων σπουδών
- Δημιουργία κοινής μεταναστευτική πολιτικής.

2. Γενικές Έννοιες, χρήσιμες πληροφορίες

Η ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δίνει δικαιώματα τα οποία, δεν είναι πάντα γνωστά. Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η δυνατότητα να σπουδάσει κανείς, να εργαστεί ή να συνταξιοδοτηθεί σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, έχοντας τα ίδια δικαιώματα με τους υπηκόους της χώρας αυτής.

Η εμπέλεια και η ποικιλία των δικαιωμάτων αυτών είναι τόσο μεγάλες, που η συνοπτική παρουσίαση δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να αντικατοπτρίσει το σύνολο των μεμονωμένων περιπτώσεων που καλύπτουν. Έτσι, για οποιοδήποτε ειδικό θέμα, θα πρέπει κανείς να συμβουλευθεί τον κατάλληλο ενημερωτικό οδηγό (η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει μια σειρά ενημερωτικών οδηγιών που περιγράφουν συνοπτικά τα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών, τους όρους για την άσκησή τους και τα μέσα για την αξιοποίησή τους) ή για περισσότερες πληροφορίες να απευθυνθεί στις υπηρεσίες ενημέρωσης που αναφέρονται στην τελευταία σελίδα των οδηγιών αυτών.

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ^{3,4}

Ως υπήκοος ενός από τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει κανείς το δικαίωμα να διαμένει στην επικράτεια των χωρών αυτών, ανεξάρτητα από την επαγγελματική και κοινωνικοοικονομική του κατάσταση. Θεμελιώδες δικαίωμα επίσης είναι το δικαίωμα της απασχόλησης και της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση με τους υπηκόους των πολιτών του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από τον τόπο προέλευσης εντός της ΕΕ.

Η βασική αρχή της ίσης μεταχείρισης στον επαγγελματικό χώρο, ανεξαρτήτως εθνικότητας, ισχύουν τόσο στον ιδιωτικό όσο και στο δημόσιο τομέα, π.χ. απασχόληση σε δημόσιους οργανισμούς, εμπορικές επιχειρήσεις, εταιρείες τηλεπικοινωνιών, δημόσιες εταιρείες μεταφορών, πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα, νοσοκομεία κ.α. Υπάρχουν ωστόσο ορισμένες προϋποθέσεις και περιορισμοί για το δικαίωμα αυτό. Στα κράτη μέλη επιτρέπεται να στελεχώνουν αποκλειστικά με δικούς τους υπηκόους ορισμένες θέσεις δημόσιων υπηρεσιών που σχετίζονται με την άσκηση του κυριαρχικού δικαιώματος του κράτους μέλους ή θέσεις υπηρεσιών που ανήκουν στην τοπική αυτοδιοίκηση. Το εύρος του δικαιώματος αυτού έχει περιορισθεί τα τελευταία έτη και εξακολουθεί να περιορίζεται συνεχώς. Το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και το συνδεδεμένο

³ <http://citizens.eu.int>

⁴ <http://www.eurocadres.org/mobilnet/English/rights-en.htm>

με αυτό δικαίωμα της άσκησης επαγγέλματος συνδέονται και με άλλους επιμέρους περιορισμούς, για παράδειγμα ορισμένα κράτη μέλη μπορεί να μην απαιτούν άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, αλλά απαιτούν για την άσκηση κάποιου επαγγέλματος (και αυτό ισχύει στις περισσότερες χώρες μέλη) να έχει εξασφαλίσει κανείς άδεια διαμονής.

Άτομα που αναζητούν εργασία σε μία άλλη χώρα μέλος έχουν το δικαίωμα προσωρινής παραμονής στη χώρα. Ελλείπει κοινοτικής διάταξης που να καθορίζει αυτό το διάστημα, τα κράτη μέλη χορηγούν συνήθως μια περίοδο έξι μηνών, αν και ορισμένα εφαρμόζουν ακόμα μία περίοδο τριών μηνών. Το καλύτερο θα είναι να απευθύνεται κανείς στις αρχές του κράτους μέλους, στο οποίο αναζητεί απασχόληση. Ωστόσο, οποιοδήποτε και αν είναι το χρονικό διάστημα κατά το οποίο έχει κανείς το δικαίωμα να αναζητήσει εργασία, δεν μπορεί να του ζητηθεί να εγκαταλείψει την επικράτεια του κράτους-μέλους, εφόσον είναι σε θέση να αποδείξει ότι συνεχίζει να αναζητεί σοβαρά απασχόληση και ότι έχει πράγματι πιθανότητες να το πετύχει. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, δίνεται η δυνατότητα χορήγησης του επιδόματος ανεργίας, το οποίο λάμβανε κανείς στη χώρα όπου είναι ασφαλισμένος, για διάστημα τριών μηνών. Για να συμβεί αυτό, θα πρέπει να γίνει σχετική αίτηση στις υπηρεσίες που καταβάλλουν το επίδομα ανεργίας. Οι υπηρεσίες αυτές δίνουν και τις πληροφορίες για τις απαραίτητες πρακτικές διατυπώσεις.

Οι διατυπώσεις αυτές ποικίλλουν ανάλογα με την προβλεπόμενη διάρκεια της διαμονής.

- Αν θα μείνει κανείς σε ένα άλλο κράτος μέλος το πολύ τρεις μήνες (π.χ. για διακοπές, για παρακολούθηση ή για διδασκαλία μαθημάτων, για θεραπεία, για προσωρινή απασχόληση) δεν απαιτείται θεώρηση ή άδεια διαμονής. Αρκεί να διαθέτει κανείς δελτίο ταυτότητας ή διαβατήριό που να μην έχουν λήξει. Η μόνη διατύπωση, που μπορεί να επιβληθεί νόμιμα σε ορισμένες χώρες, είναι να αναφέρει κανείς την παρουσία του, κάτι που γίνεται ήδη αυτόματα, συνήθως με τα δελτία που συμπληρώνονται στα ξενοδοχεία ή τη δήλωση του ιδιοκτήτη της κατοικίας.
- Εάν διαμείνει κανείς για διάστημα μεταξύ τριών μηνών και ενός έτους για να καλύψει προσωρινά μια θέση απασχόλησης ή να παράσχει, ως ελεύθερος επαγγελματίας, προσωρινά υπηρεσίες, δίδεται άδεια διαμονής για την εν λόγω περίοδο.
- Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, θα πρέπει να ζητήσει κανείς άδεια διαμονής, την οποία δικαιούται με την ιδιότητά του ως υπηκόου ενός κράτους μέλους.

ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ^{5,6}

Η άδεια διαμονής για τους υπηκόους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι μια ειδική άδεια, βασικά διαφορετική από το έγγραφο διαμονής που χορηγείται σε υπηκόους τρίτων χωρών.

Για να λάβει κανείς άδεια διαμονής, θα πρέπει να υποβάλει σχετική αίτηση στις αρμόδιες διοικητικές υπηρεσίες (για παράδειγμα Νομαρχία ή Αστυνομικό Τμήμα), οι οποίες οφείλουν να απαντήσουν εντός προθεσμίας έξι μηνών κατ' ανώτατο όριο από την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησης, αν είναι απαραίτητη η διεξαγωγή ελέγχων για λόγους δημόσιας τάξης.

⁵ <http://citizens.eu.int>

⁶ <http://www.eurocadres.org/mobilnet/English/rights-en.htm>

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μπορεί κανείς να αρχίσει να ασκεί δραστηριότητα ως μισθωτός ή ανεξάρτητος εργαζόμενος πριν ακόμη γίνει κάτοχος της άδειας διαμονής. Πράγματι, το έγγραφο αυτό αποτελεί απλώς απόδειξη και όχι προϋπόθεση για την ύπαρξη του δικαιώματος διαμονής.

Η αίτηση για τη χορήγηση άδειας διαμονής γίνεται με την προσκόμιση ενός δελτίου ταυτότητας ή διαβατηρίου που δεν έχουν λήξει.

Ανάλογα με την κατάσταση του, θα πρέπει κανείς να υποβάλει και τα αντίστοιχα δικαιολογητικά:

- Για μισθωτούς, απαιτείται βεβαίωση απασχόλησης.
- Για ελεύθερους επαγγελματίες, θα πρέπει να πιστοποιηθεί η ιδιότητα αυτή με τα κατάλληλα έγγραφα.
- Για φοιτητές, θα πρέπει να πιστοποιείται η εγγραφή σε εγκεκριμένο ίδρυμα, να υπάρχει κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και να γίνει υπεύθυνη δήλωση ότι διαθέτει κανείς επαρκείς οικονομικούς πόρους. Τα δικαιολογητικά αυτά, καθώς και η δήλωση, πρέπει να καλύπτουν επίσης τα μέλη της οικογένειάς που συνοδεύουν τον ενδιαφερόμενο.
- Για συνταξιούχους ή άεργους, θα πρέπει να πιστοποιηθεί ότι, τόσο ο ενδιαφερόμενος όσο και τα μέλη της οικογένειάς του που τον συνοδεύουν, διαθέτουν την κατάλληλη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και επαρκείς πόρους, όπως αυτά καθορίζονται από κάθε χώρα. Η σύνταξη καταβάλλεται στον τόπο διαμονής. Αν το συνταξιοδοτικό καθεστώς, στο οποίο έχουν καταβληθεί εισφορές, καλύπτει ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, έχει κανείς επίσης το δικαίωμα σ' αυτήν την περίθαλψη ως συνταξιούχος στη χώρα διαμονής του, σαν να ήσασταν δικαιούχος σύνταξης αυτής της χώρας. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό, πριν αλλάξει κανείς τόπο διαμονής, είναι να δηλώσει την αναχώρησή του στο συνταξιοδοτικό του ταμείο ζητώντας να του χορηγηθεί το έντυπο E121, που θα υποβάλει στο συνταξιοδοτικό ταμείο της νέας χώρας διαμονής του.

Για τη χορήγηση της άδειας διαμονής στα μέλη της οικογένειάς του, μπορεί κανείς να υποβάλει δικαιολογητικά σχετικά με τους συγγενικούς δεσμούς που έχει με τα εν λόγω άτομα.

Η άδεια διαμονής υπηκόου κράτους μέλους:

- ισχύει για όλη την επικράτεια της χώρας διαμονής, για τουλάχιστον πέντε έτη και ανανεώνεται αυτόματα. Για τους φοιτητές, η διάρκεια αυτή περιορίζεται σε ένα έτος με δυνατότητα ανανέωσης.
- διατηρεί την ισχύ της ακόμη και αν απουσιάζει κανείς από την επικράτεια για περιόδους διάρκειας μικρότερης των έξι συνεχών μηνών ή αν κάμνει τη στρατιωτική του θητεία στη χώρα προέλευσής του.
- χορηγείται δωρεάν ή έναντι καταβολής ποσού, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό που καταβάλλουν οι υπήκοοι της χώρας αυτής για τη χορήγηση δελτίου ταυτότητας.

Αν ορισμένα μέλη της οικογένειας δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, θα τους χορηγηθεί, αντί της άδειας παραμονής που δίνεται στους υπηκόους των χωρών της Ένωσης, έγγραφο διαμονής της ίδιας ισχύος με αυτή της άδειας διαμονής πολίτη προερχόμενου από χώρα-μέλος.

ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ^{7,8}

Η χώρα υποδοχής μπορεί να αρνηθεί να χορηγήσει ή να ανανεώσει άδεια διαμονής ή να λάβει μέτρα απομάκρυνσης, αν η συμπεριφορά ενός ατόμου αποτελεί σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια. Ωστόσο, η απλή ύπαρξη ποινικής καταδίκης δεν μπορεί να δικαιολογήσει αυτόματα τέτοιου είδους μέτρα.

Οι εθνικές αρχές μπορούν επίσης να αρνηθούν τη χορήγηση του πρώτου εγγράφου διαμονής για λόγους δημόσιας υγείας, σε περιπτώσεις που περιορίζονται αυστηρά σε ορισμένες ασθένειες. Ορισμένες χώρες επιβάλλουν προηγούμενη ιατρική εξέταση.

Σε κάθε περίπτωση, η αιτιολόγηση τυχόν απόφασης για λόγους δημόσιας τάξης, ή δημόσιας ασφάλειας, ή δημόσιας υγείας θα πρέπει να ανακοινώνονται στον αποδέκτη τους, και να του παρέχεται επαρκής προθεσμία για να προετοιμάσει την υπεράσπισή του.

Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε, το δελτίο "Δικαίωμα διαμονής" και, κατά περίπτωση, τους οδηγούς "Το δικαίωμα εργασίας σε μια άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης" ή "Παιδεία, κατάρτιση και έρευνα σε μια άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης".

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ^{9,10}

Οικοσκευή

Εφόσον μεταφέρει κανείς τη διαμονή του σε ένα άλλο κράτος μέλος, μπορεί να μεταφέρει και την προσωπική οικοσκευή του, χωρίς την καταβολή δασμών, φόρων ή άλλων περιορισμών. Η χώρα υποδοχής μπορεί ωστόσο να απαιτήσει την καταβολή φόρων για τα οχήματά του ή να επιβάλει περιορισμούς για ορισμένα συγκεκριμένα είδη, όπως όπλα και πυρομαχικά.

Οχήματα

Εισαγωγή σε άλλο κράτος μέλος

Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις διαφέρουν ανάλογα με τον τύπο και την παλαιότητα του οχήματος.

Κυκλοφορία και φορολογία

Γενικός κανόνας

Γενικά, τα οχήματα θα πρέπει να φέρουν αριθμούς κυκλοφορίας και να υπόκεινται στη φορολογία της χώρας κανονικής κατοικίας.

Έτσι, για κάθε αγορά καινούργιου αυτοκινήτου (δηλαδή αυτοκινήτου που κυκλοφορεί λιγότερο από έξι μήνες ή έχει διανύσει λιγότερα από 6.000 χιλιόμετρα) θα εφαρμοστεί ο ΦΠΑ στη χώρα, τον αριθμό κυκλοφορίας της οποίας πρόκειται να φέρει. Αντίθετα, για την αγορά μεταχειρισμένου αυτοκινήτου (δηλαδή αυτοκινήτου που κυκλοφορεί πάνω από έξι μήνες ή έχει διανύσει πάνω από 6.000 χλμ.), ο ΦΠΑ οφείλεται στη χώρα αγοράς.

⁷ <http://citizens.eu.int>

⁸ <http://www.eurocadres.org/mobilnet/English/rights-en.htm>

⁹ <http://citizens.eu.int>

¹⁰ <http://www.eurocadres.org/mobilnet/English/rights-en.htm>

Τα περισσότερα κράτη μέλη επιβάλλουν επίσης τέλη ταξινόμησης (πινακίδες) των οποιών η διάρθρωση και οι συντελεστές διαφέρουν σημαντικά, αλλά μπορεί να παρέχεται εξαίρεση (ατέλεια) σε περιπτώσεις αλλαγής διαμονής. Μια τέτοια εξαίρεση εξαρτάται συνήθως από την περίοδο κατά την οποία υπήρξε κανείς ιδιοκτήτης του οχήματος και ιδίως πριν και μετά τη μεταβίβασή του.

Σε ό,τι αφορά το ΦΠΑ, η αλλαγή διαμονής ή απλώς της χρήσης ενός αυτοκινήτου δεν έχουν φορολογικές επιπτώσεις.

Όταν εργάζεται κανείς σε χώρα άλλη από αυτή όπου διαμένει συνήθως, μπορεί να χρησιμοποιεί κανονικά το όχημά του, για απεριόριστο χρονικό διάστημα, για να μεταβαίνει και να επιστρέφει από το χώρο εργασίας του, χωρίς να πληρώνει τον παραμικρό φόρο.

Κατά τον ίδιο τρόπο, αν είναι κανείς φοιτητής, μπορεί να χρησιμοποιεί το όχημά του - με αριθμούς κυκλοφορίας της χώρας όπου έχει τη συνήθη διαμονή του - στην επικράτεια της χώρας όπου σπουδάζει, χωρίς να καταβάλλει φόρους.

Προσωρινή χρήση

Χορηγείται ατέλεια, σε κοινοτικό επίπεδο, για την προσωρινή χρήση του οχήματος σε μια χώρα άλλη από τη χώρα προέλευσης και για συνεχή ή διακεκομμένη περίοδο που δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες για περίοδο 12 μηνών.

Η ατέλεια καλύπτει τόσο την ιδιωτική όσο και την επαγγελματική χρήση, με εξαίρεση την επαγγελματική μεταφορά επιβατών ή εμπορευμάτων. Όταν ένα όχημα χρησιμοποιείται προσωρινά σε μια άλλη χώρα, δεν μπορεί, καταρχήν, να πωληθεί, να ενοικιασθεί ή να γίνει δανεισμός του (όλες οι χώρες είναι ελεύθερες να εφαρμόσουν λιγότερο αυστηρούς κανόνες).

Άδεια οδήγησης

Μέχρι την 1η Ιουλίου 1996, αλλάζοντας τη διαμονή σας είχατε την υποχρέωση να ανταλλάξετε και την άδεια οδήγησής σας από τη χώρα προέλευσης με αντίστοιχη άδεια που χορηγούν οι αρμόδιες αρχές στις χώρες υποδοχής. Η διαδικασία αυτή έχει πλέον καταργηθεί από την 1η Ιουλίου 1996 και, επομένως, μπορείτε να οδηγείτε με την αρχική άδεια οδήγησης καθόσον διάστημα ισχύει αυτή.

Ωστόσο, η χώρα υποδοχής μπορεί να εφαρμόσει εθνικές διατάξεις σε ό,τι αφορά τη διάρκεια ισχύος της άδειας, τον ιατρικό έλεγχο, τις φορολογικές διατάξεις και να εγγράψει στην άδεια ενδείξεις που είναι απαραίτητες για τη διαχείρισή της. (Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε δελτίο "Άδεια οδήγησης").

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ^{11,12}

Δεν υφίσταται ειδική κοινοτική νομοθεσία για την άμεση φορολογία επί των προσώπων. Πάντως, στο πλαίσιο των εθνικών φορολογικών διατάξεων, θα πρέπει να τηρείται η θεμελιώδης αρχή περί μη εισαγωγής διακρίσεων, η οποία προβλέπεται στο κοινοτικό δίκαιο. Συνεπώς, οι υπήκοοι κράτους μέλους, οι οποίοι διαμένουν σε άλλο κράτος μέλος δεν πρέπει να φορολογούνται με λιγότερο ευνοϊκούς συντελεστές απ' ό,τι οι υπήκοοι της χώρας στην οποία διαμένουν. Από την άλλη πλευρά, τα κράτη μέλη δύνανται, για φορολογικούς σκοπούς, να προβλέπουν διάκριση μεταξύ μη υπηκόων οι οποίοι είναι μόνιμοι κάτοικοι και μη υπηκόων οι οποίοι δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι.

Είναι σημαντικό να γνωρίζει κανείς αν, μεταφέροντας τη διαμονή του σε ένα άλλο κράτος μέλος, αποκτά επίσης και τη "φορολογική κατοικία" σ' αυτό.

¹¹ <http://citizens.eu.int>

¹² <http://www.eurocadres.org/mobilnet/English/rights-en.htm>

Ο ορισμός της "φορολογικής κατοικίας" ποικίλλει από το ένα κράτος μέλος στο άλλο. Ισχύει η νομοθεσία της χώρας στην οποία μεταφέρει κανείς τη διαμονή του.

Εφόσον έχει κανείς "φορολογική κατοικία" σε μια χώρα, θα πρέπει κανονικά να δηλώνει το σύνολο των εισοδημάτων του σ' αυτή. Μπορεί επίσης να υπόκειται και σε άλλους φόρους, όπως σε φόρο κληρονομίας και φόρο περιουσίας.

Θα πρέπει λοιπόν κανείς να ζητήσει πληροφορίες σχετικά με το φορολογικό καθεστώς του από τις φορολογικές αρχές ή τους αρμόδιους συμβούλους στη χώρα της μελλοντικής διαμονής του. Είναι επίσης σκόπιμο να ενημερωθεί κανείς σχετικά, από τις φορολογικές αρχές της χώρας εκκίνησης, όπου, συχνά, πρέπει να πληρωθούν ορισμένες διατυπώσεις.

Οι κανόνες σχετικά με το φόρο εισοδήματος και άλλους φόρους, όπως ο φόρος κληρονομίας και ο φόρος περιουσίας δεν είναι εναρμονισμένοι στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, οι διαδικασίες εφαρμογής των φόρων αυτών, ιδίως των φορολογικών συντελεστών, μπορούν να διαφέρουν αισθητά από χώρα σε χώρα.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι τα κράτη μέλη της Ένωσης έχουν συνάψει μεταξύ τους φορολογικές συμβάσεις με στόχο, ειδικότερα, να αποφευχθεί η διπλή φορολογία των εισοδημάτων.

Κοινωνική Ασφάλιση

Οι κοινοτικοί κανόνες σχετικά με τον συντονισμό των καθεστώτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών περιέχονται στον κανονισμό αριθ. 1408/71 και στον κανονισμό εφαρμογής του αριθ. 574/72. Οι κοινοτικές διατάξεις δεν αποσκοπούν στην εναρμόνιση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών αλλά απλώς στο συντονισμό τους. Με άλλα λόγια, οι κανονισμοί 1408/71 και 574/72 ορίζουν τις αρχές για την προστασία των δικαιωμάτων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης των ατόμων που μετακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας, αλλά δεν θίγουν την ελευθερία κάθε κράτους να ορίζει ποιος είναι ασφαλισμένος υπό τη νομοθεσία του, ποιες παροχές χορηγούνται και υπό ποιες προϋποθέσεις.

Οι κανόνες αυτοί ισχύουν για τους μισθωτούς και τους αυτοαπασχολούμενους, για τους δικαιούχους σύνταξης (που είναι υπήκοοι ενός κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και για τα μέλη της οικογένειάς τους που μετακινούνται στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Ο συντονισμός των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης βασίζεται σε τέσσερις θεμελιώδεις αρχές:

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης εξασφαλίζει τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους υπηκόους του κράτους στο οποίο μεταβαίνει κανείς. Η αρχή αυτή απαγορεύει όχι μόνο τις διακρίσεις που οφείλονται εμφανώς στην ιθαγένεια, αλλά και τις έμμεσες διακρίσεις, που βασίζονται σε άλλο κριτήριο, αλλά οι οποίες οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα.

Η αρχή της μοναδικότητας της εφαρμοστέας νομοθεσίας εξασφαλίζει ότι ένα πρόσωπο είναι κατ' αρχήν ασφαλισμένο μόνο σε ένα κράτος μέλος. Γενικά, ένας εργαζόμενος, είτε είναι μισθωτός είτε αυτοαπασχολούμενος, είναι ασφαλισμένος στο κράτος μέλος όπου ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις σ' αυτή την αρχή, ιδίως για τους εργαζομένους που αποσπώνται προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος, για τους οποίους είναι δυνατόν να εξακολουθήσει να εφαρμόζεται η νομοθεσία της χώρας προέλευσης.

Η αρχή της άθροισης των περιόδων εξασφαλίζει ότι οι περίοδοι ασφάλισης ή εργασίας, που πραγματοποιούνται σε άλλο κράτος μέλος, λαμβάνονται υπόψη

εφόσον είναι απαραίτητο για τη θεμελίωση του δικαιώματος σε παροχή σε άλλο κράτος μέλος.

Η αρχή της εξαγωγής των παροχών σε όλα τα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, μπορείτε να λαμβάνετε τη σύνταξή σας σε οποιοδήποτε κράτος μέλος.

Οι κοινοτικές διατάξεις ισχύουν για όλες τις εθνικές νομοθεσίες, όσον αφορά τις ακόλουθες κατηγορίες νόμιμων παροχών: ασθένεια και μητρότητα (χρηματικές παροχές και περίθαλψη)·εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες· αναπηρία, γήρας και θάνατος (συντάξεις/ επιδόματα)·αποζημιώσεις ανεργίας και οικογενειακά επιδόματα.

Οι παροχές κοινωνικής ασφάλισης, το καθεστώς συνταξιοδότησης ανά επάγγελμα και το καθεστώς πρόωρης συνταξιοδότησης δεν καλύπτονται από κοινοτικές διατάξεις.

Οι κοινοτικοί κανόνες προσφέρουν διάφορα δικαιώματα και εγγυήσεις, τα σημαντικότερα από τα οποία είναι τα ακόλουθα:

Ο άνεργος, διατηρεί το δικαίωμα να λαμβάνει επιδόματα ανεργίας, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, για περίοδο μέγιστης διάρκειας τριών μηνών κατά την οποία αναζητεί απασχόληση σε άλλο κράτος μέλος. Στην περίπτωση αυτή, ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να υποβάλει ορισμένα έγγραφα (μεταξύ των οποίων το έντυπο E303 σχετικά με τη διατήρηση του δικαιώματος στα επιδόματα ανεργίας), που διατίθενται από τον οργανισμό κοινωνικής ασφάλισης στον οποίο υπάγεται και τις αρμόδιες υπηρεσίες της χώρας όπου αναζητεί απασχόληση.

Ως δικαιούχος ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, έχει κανείς τα ίδια δικαιώματα σε περίπτωση επείγοντος περιστατικού κατά τη διάρκεια σύντομης διαμονής του στο εξωτερικό (για παράδειγμα, κατά τις διακοπές) με τους κατοίκους αυτής της χώρας, εφόσον έχει βεβαίωση ασφάλισης (έντυπο E111 που πιστοποιεί το δικαίωμα σε επιδόματα σε είδος κατά τη διάρκεια παραμονής σε άλλο κράτος μέλος).

Για πληροφορίες σχετικά με τις διατάξεις σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης που ισχύουν για τους φοιτητές, θα πρέπει να συμβουλευτεί κανείς τον οδηγό «Εκπαίδευση, κατάρτιση, έρευνα σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Τα «έντυπα Ε» δίνουν τη δυνατότητα να ασκήσει κανείς αμέσως τα δικαιώματά του, όσον αφορά τις παροχές κοινωνικής ασφάλισης κατά τη διαμονή του στο εξωτερικό. Τα έντυπα αυτά είναι τυποποιημένα σε ολόκληρη την Ε. Ένωση και μπορούν να ληφθούν από τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης, στη χώρα όπου είναι κανείς ασφαλισμένος. Τα πιο σημαντικά είναι τα έντυπα «E100» για την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη-ασφάλιση μητρότητας και για τους εργαζόμενους που αποσπώνται προσωρινά σε άλλο κράτος μέλος, τα έντυπα «E200» για τις συντάξεις, «E300» για τα επιδόματα ανεργίας και «E400» για τα οικογενειακά επιδόματα.

Κατά την άφιξη σε μια άλλη χώρα, θα πρέπει να υποβάλει κανείς τα κατάλληλα έντυπα στο ταμείο κοινωνικής ασφάλισης, ώστε η αίτησή του για παροχές να εξεταστεί το ταχύτερο δυνατό. Είναι επίσης γενικά χρήσιμο, για τον έλεγχο της ταυτότητας, να διαθέτετε έγκυρο διαβατήριο ή δελτίο ταυτότητας, αντίγραφο του πιστοποιητικού γέννησης καθώς και αντίγραφα άλλων απαραίτητων εγγράφων, όπως αντίγραφο της ληξιαρχικής πράξης γάμου ή αντίγραφο της ληξιαρχικής πράξης γέννησης του παιδιού.

ΠΑΡΑΜΕΘΟΡΙΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ

Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης εφαρμόζεται στους παραμεθόριους εργαζομένους, δηλαδή στα άτομα εκείνα τα οποία εργάζονται σε κάποια χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαφορετική από εκείνη στην οποία διαμένουν. Ωστόσο, ο ορισμός του παραμεθόριου εργαζομένου είναι δυνατόν να ποικίλλει ανάλογα με τους τομείς (π.χ. φορολογικό δίκαιο, δικαίωμα διαμονής, παροχές κοινωνικής πρόνοιας).

Άδεια για τους παραμεθόριους εργαζομένους

Η έννοια του παραμεθόριου εργαζομένου δεν ορίζεται με ιδιαίτερα σαφή τρόπο, όσον αφορά το δικαίωμα διαμονής. Ως παραμεθόριος εργαζόμενος νοείται οποιοδήποτε πρόσωπο το οποίο, ενώ έχει την κατοικία του σε κάποιο κράτος μέλος, στο οποίο συνήθως επιστρέφει καθημερινά ή τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, εργάζεται σε ένα άλλο κράτος μέλος.

Λόγω της ειδικής κατάστασης των παραμεθόριων εργαζομένων, οι οποίοι, εξ ορισμού, απασχολούνται σε μία χώρα διαφορετική από εκείνη της κατοικίας τους, το κοινοτικό δίκαιο δεν απαιτεί από την χώρα εργασίας την έκδοση αδειών παραμονής. Πάντως, οι αρμόδιες αρχές είναι δυνατόν να εκδίδουν μια ειδική άδεια. Τρία κράτη μέλη (Βέλγιο, Ισπανία και Ιταλία) έχουν μέχρι σήμερα χρησιμοποιήσει τη δυνατότητα αυτή.

Κοινωνική ασφάλιση

Οι κοινοτικοί κανόνες για την κοινωνική ασφάλιση περιλαμβάνουν συγκεκριμένες διατάξεις για τους παραμεθόριους εργαζομένους. Ο κοινοτικός ορισμός του παραμεθόριου εργαζομένου (που χρησιμοποιείται στην κοινοτική νομοθεσία για το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης) αναφέρει ότι πρόκειται για μισθωτούς ή αυτοαπασχολούμενους, οι οποίοι ασκούν κάποια επιχειρηματική δραστηριότητα σε ένα κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της κατοικίας τους και στο οποίο επιστρέφουν μια φορά τουλάχιστον την εβδομάδα.

Ως παραμεθόριος εργαζόμενος, καλύπτεται κανείς από την ευρωπαϊκή νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης, κατά τον ίδιο τρόπο όπως και οι υπόλοιπες κατηγορίες προσώπων που αναφέρονται στις διατάξεις αυτές. Ωστόσο, ισχύουν ειδικοί κανόνες για τις παροχές ασθενείας και τα επιδόματα ανεργίας. Ο εργαζόμενος της κατηγορίας αυτής διατηρεί το δικαίωμα για παροχές ασθενείας σε είδος, είτε στη χώρα διαμονής είτε στη χώρα εργασίας. Εάν έχει κανείς καταχωρηθεί ως άνεργος, μπορεί να ζητήσει επίδομα ανεργίας μόνο στη χώρα διαμονής.

Φορολογία

Ο φόρος εισοδήματος δεν είναι εναρμονισμένος σε κοινοτικό επίπεδο. Εξακολουθεί να διέπεται από τις επιμέρους εθνικές νομοθεσίες και από πολυάριθμες διμερείς συμφωνίες, με σκοπό την αποφυγή της διπλής φορολογίας. Έστω και αν δεν υπάρχει εναρμόνιση, η νομοθεσία αυτή ή οι συμφωνίες πρέπει να συμμορφώνονται με τις βασικές αρχές του κοινοτικού δικαίου, ειδικότερα με την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Ως αποτέλεσμα των φορολογικών συμφωνιών που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το εισόδημα που αποκτάται από τους παραμεθόριους εργαζομένους μπορεί να φορολογηθεί σε μία ή και στις δύο υπό εξέταση χώρες. Στη δεύτερη περίπτωση, ο φόρος που καταβάλλεται σε μία χώρα λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό των φόρων που οφείλονται στην άλλη χώρα (για να αποφευχθεί η διπλή φορολογία του ίδιου εισοδήματος). Ο ορισμός

του παραμεθόριου εργαζομένου είναι ιδιαίτερα περιοριστικός στο συγκεκριμένο θέμα και, ανάλογα με τις λεπτομέρειες της φορολογικής συμφωνίας που εφαρμόζεται, εξαρτάται σε πολλές περιπτώσεις από το εάν είναι κανείς κάτοικος και/ ή απασχολούμενος σε μία παραμεθόριο περιοχή και πόσο συχνά επιστρέφει στη χώρα διαμονής του.

Όταν οι εργαζόμενοι που δεν κατοικούν μόνιμα στη χώρα απασχόλησής τους (η κατηγορία αυτή μπορεί να είναι ευρύτερη από εκείνη των παραμεθόριων εργαζομένων) φορολογούνται στη χώρα αυτή, η αρχή της μη διάκρισης στο κοινοτικό δίκαιο υποχρεώνει την εν λόγω χώρα, σε ορισμένες πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις, να τους αντιμετωπίζει κατά τον ίδιο τρόπο όπως και τους εργαζομένους μόνιμους κατοίκους. Αυτό συμβαίνει όταν η κατάσταση ενός εργαζομένου που δεν είναι μόνιμος κάτοικος είναι συγκρίσιμη με εκείνη ενός μόνιμου κατοίκου, ιδιαίτερα εάν αποκτά το σύνολο ή σχεδόν το σύνολο των εισοδημάτων του στη χώρα εργασίας του και δεν έχει επαρκή εισοδήματα στη χώρα διαμονής του που να υπόκεινται εκεί σε φορολογία. Λαμβάνονται επίσης υπόψη η προσωπική και η οικογενειακή τους κατάσταση. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, η χώρα απασχόλησης πρέπει να παρέχει στους εργαζομένους που δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι, λόγω της οικογενειακής τους κατάστασης, τις ίδιες φορολογικές ελαφρύνσεις όπως και στους μόνιμους κατοίκους.

3 Αναγνώριση των πτυχίων των μηχανικών

Το επάγγελμα του μηχανικού περιλαμβάνεται στο πεδίο εφαρμογής του γενικού συστήματος αναγνώρισης πτυχίων. Το γενικό σύστημα αναγνώρισης των πτυχίων ισχύει για πρόσωπα που έχουν τα απαραίτητα προσόντα ώστε να ασκούν ένα επάγγελμα σε κάποιο κράτος μέλος και επιθυμούν να ασκήσουν το ίδιο επάγγελμα σε άλλο κράτος μέλος (το κράτος υποδοχής) και που θα πρέπει, στο βαθμό που το επάγγελμα αυτό υπόκειται σε συγκεκριμένους κανόνες στο κράτος υποδοχής, να επιτύχουν στο κράτος αυτό την αναγνώριση των προσόντων τους.

Μηχανισμός αναγνώρισης : η αναγνώριση αφορά το πτυχίο ή πιστοποιητικό ή τίτλο ή σύνολο τίτλων που αποδεικνύουν την πλήρη επαγγελματική κατάρτιση, δηλαδή επιτρέπουν να ασκείται το εν λόγω επάγγελμα στο κράτος μέλος προέλευσης. Καταρχάς, το πτυχίο, πιστοποιητικό ή τίτλος σπουδών, θα πρέπει να αναγνωρισθεί αυτό καθαυτό. Πάντως, το γενικό σύστημα δεν είναι ένα σύστημα αυτόματης αναγνώρισης. Θα πρέπει να υποβληθεί αίτηση αναγνώρισης στην αρμόδια αρχή του κράτους υποδοχής. Η αρχή αυτή θα πρέπει να εξετάσει την κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Θα ελέγξει αν το επάγγελμα που επιθυμεί να ασκήσει κανείς στο κράτος υποδοχής και υπόκειται σε κανόνες είναι το ίδιο με αυτό για το οποίο έχει όλα τα απαραίτητα προσόντα στο κράτος μέλος προέλευσης και ότι η διάρκεια και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης δεν διαφέρουν ουσιωδώς σε σχέση με τη διάρκεια και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης που απαιτείται στο κράτος υποδοχής. Αν τα επαγγέλματα είναι τα ίδια και αν η εκπαίδευση είναι συνολικά παρόμοια, η αρμόδια αρχή θα πρέπει να αναγνωρίσει τους τίτλους σπουδών. Αντίθετα, αν αποδειχθεί ότι υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές μεταξύ των επαγγελμάτων ή μεταξύ της διάρκειας ή του περιεχομένου της εκπαίδευσης, μπορεί να επιβληθούν μέτρα αντιστάθμισης, αλλά δεν μπορεί να αρνηθεί την αναγνώριση.

Μέτρα αντιστάθμισης : Σε περίπτωση διαφορών τουλάχιστον 1 έτους στη διάρκεια της εκπαίδευσης, η αρμόδια αρχή μπορεί να απαιτήσει την ύπαρξη επαγγελματικής πείρας (της οποίας η διάρκεια μπορεί να ποικίλλει από 1 έως 4 έτη). Σε περίπτωση ουσιωδών διαφορών μεταξύ των επαγγελμάτων ή του περιεχομένου της εκπαίδευσης, μπορεί να επιβληθεί (κατ' επιλογήν του ενδιαφερόμενου μηχανικού) περίοδος άσκησης ή εξετάσεις. Σε κάθε περίπτωση,

μπορεί να επιβληθεί ένα μόνο μέτρο αντιστάθμισης. Εξάλλου, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη, ενδεχομένως, η επαγγελματική πείρα που έχει αποκτήσει ο μηχανικός στο κράτος προέλευσης ή σε οποιοδήποτε άλλο κράτος μέλος. Η πείρα αυτή μπορεί να μειώσει ή να καταργήσει το μέτρο αντιστάθμισης.

Ιδιαίτερες περιπτώσεις :

- 1) Αν το επάγγελμα για το οποίο αιτείται κανείς την αναγνώριση των τίτλων σπουδών δεν υπόκειται σε κανόνες στο κράτος μέλος προέλευσης, η αρμόδια αρχή μπορεί να απαιτήσει να πιστοποιείται επαγγελματική πείρα 2 ετών.
- 2) Εάν το πτυχίο αποκτήθηκε σε χώρα που δεν είναι μέλος της Ένωσης, τότε αν το πτυχίο αυτό έχει αναγνωρισθεί σε ένα κράτος μέλος και αν στο κράτος μέλος αυτό, έχει ασκηθεί το εν λόγω επάγγελμα, κατά περίπτωση για 2 ή 3 χρόνια, το πτυχίο μπορεί να αναγνωρισθεί και στο κράτος υποδοχής.

Η αρμόδια αρχή διαθέτει 4 μήνες για να εξετάσει την αίτηση αναγνώρισης και να αποφασίσει σχετικά : είτε αναγνωρίζοντας τους τίτλους σπουδών, είτε συνδέοντας την αναγνώρισή τους με ένα μέτρο αντιστάθμισης, είτε απορρίπτοντας την αίτησή.

Η απόφαση (απόρριψης ή επιβολής ενός μέτρου αντιστάθμισης) θα πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να υπόκειται σε νομική προσφυγή. Ελλείψει απόφασης εντός της προθεσμίας των 4 μηνών, μπορεί κανείς να καταθέσει προσφυγή, σύμφωνα με την ισχύουσα διαδικασία στο κράτος υποδοχής, για μη τήρηση της προθεσμίας (των 4 μηνών) που προβλέπεται στο άρθρο 8 της οδηγίας 89/48 ή στο άρθρο 12 της οδηγίας 92/51.

Τα κοινοτικά θεσμικά όργανα δεν έχουν τη δυνατότητα να ακυρώσουν μία διοικητική απόφαση που έχουν λάβει εθνικές αρχές. Μόνο οι αρμόδιες εθνικές αρχές μπορούν να ακυρώσουν την απόφαση για την απόρριψη της αίτησης. Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου βασίζονται στη διαπίστωση της παράβασης ενός κράτους, λόγω της κακής εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου ή της ύπαρξης εθνικής νομοθεσίας που είναι ασυμβίβαστη με το κοινοτικό δίκαιο. Εναπόκειται στις αρχές του εν λόγω κράτους, να τροποποιήσουν τις ατομικές αποφάσεις που έχουν λάβει, σύμφωνα με πρακτικές ή νομοθεσίες που έχουν δικαστεί και κριθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Μετά την απόφαση αναγνώρισης του τίτλου σπουδών, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να υποβάλει υποψηφιότητα για θέση μηχανικού, όπως και οι κάτοχοι εθνικών πτυχίων με τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις.

Κείμενα αναφοράς : οδηγία 89/48/ΕΟΚ της 21.12.1988, οδηγία 92/51/ΕΟΚ της 18.06.1992, οδηγία 94/38 της 25.07.1994 και οδηγία 95/43 της 20.07.1995. Επίσης, βλ. τον «Οδηγό για τον χρήστη του γενικού συστήματος αναγνώρισης των επαγγελματικών τίτλων».

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Το επάγγελμα του αρχιτέκτονα και η αρχιτεκτονική καλύπτονται από την οδηγία 85/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10^{ης} Ιουνίου 1985. Για να αναγνωρισθούν βάσει της οδηγίας αυτής τα τυπικά προσόντα, θα πρέπει να προβλέπονται στο άρθρο 11 της οδηγίας ή στην ανακοίνωση που προβλέπεται από το άρθρο 7.

Ωστόσο, η εν λόγω οδηγία δεν περιέχει πλήρη εναρμόνιση της εκπαίδευσης για αρχιτέκτονες. Μπορούν συνεπώς να υπάρχουν διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα για αρχιτέκτονες, τα οποία δεν είναι συμβατά με την οδηγία αυτή, αλλά είναι

απόλυτα νομότυπα. Οι τίτλοι σπουδών, που σχετίζονται με τα συστήματα αυτά, μπορούν να αναγνωρισθούν βάσει του άρθρου 52 της συνθήκης των Ευρωπ.Κοινοτήτων, όπως ερμηνεύθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο στην απόφασή του της 7^{ης} Μαΐου 1991 στην υπόθεση C-340/89 «Βλασσοπούλου». Σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, το κράτος μέλος υποδοχής είναι υποχρεωμένο να λάβει υπόψη τους τίτλους σπουδών του μετανάστη που υποβάλλει σ' αυτό αίτηση άσκησης επαγγέλματος, όπως επίσης και οποιαδήποτε αναγνωρισμένα πιστοποιητικά σπουδών ή επαγγελματικής του πείρας. Αν τα τυπικά προσόντα είναι τα ίδια με αυτά που απαιτεί η εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής για την άσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα, τότε θα πρέπει και ο μετανάστης να απολαμβάνει τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα που απορρέουν από την άδεια αυτή με τον αρχιτέκτονα που είναι πολίτης της χώρας υποδοχής. Αν δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, θα πρέπει η χώρα υποδοχής να του παράσχει όλες τις δυνατότητες για να καλύψει τα κενά της εκπαίδευσής του. Γενικά, οποιαδήποτε σχετική διοικητική απόφαση θα πρέπει να είναι επαρκώς τεκμηριωμένη και να δίνει τη δυνατότητα δικαστικής προσφυγής, ώστε να ελέγχεται αν είναι σύμφωνη με το κοινοτικό δίκαιο.

Όταν οι τίτλοι σπουδών έχουν αποκτηθεί σε τρίτη χώρα, η αναγνώρισή τους είναι προαιρετική και εμπίπτει στην αρμοδιότητα του κράτους μέλους. Τίτλοι σπουδών από τρίτες χώρες, οι οποίοι έχουν αναγνωρισθεί σε ένα κράτος μέλος δεν συνεπάγεται αυτόματα ότι θα αναγνωρισθούν και από άλλο κράτος μέλος.

Ο νομικός ορισμός της αρχιτεκτονικής, καθώς και το νομικό καθεστώς του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα, από το οποίο απορρέουν και όλα τα δικαιώματα, οι υποχρεώσεις, οι αρμοδιότητες και το ασυμβίβαστο, καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής. Το γεγονός ότι ο μετανάστης αποκτά τα ίδια ακριβώς επαγγελματικά δικαιώματα και έχει το ίδιο νομικό καθεστώς με τον αρχιτέκτονα που είναι πολίτης της χώρας υποδοχής ενδεχομένως έχει ως αποτέλεσμα ο αρχιτέκτονας να μην έχει ορισμένα προνόμια που είχε στη χώρα προέλευσής του.

Οι κυριότερες συναφείς κοινοτικές νομοθετικές πράξεις είναι οι ακόλουθες:

- Οδηγία 85/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10^{ης} Ιουνίου 1985 (ΕΕ L 223 της 21^{ης} Αυγούστου 1985), όπως τροποποιήθηκε από τις οδηγίες 85/614/ΕΟΚ, 86/17/ΕΟΚ και 90/658/ΕΟΚ του Συμβουλίου, καθώς και από την πράξη προσχώρησης της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας (ΕΕ L 1 της 1.11.1995)
- Ανακοίνωση 89/С 205/06 (ΕΕ C 205 της 10.8.1989), όπως ενημερώθηκε από τις ανακοινώσεις 94/С 350/06 και 95/С 65/03

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Recommendation of the European Parliament and of the Council (2001/613/EC).
2. Action Plan for Mobility (OJ 2000/C 371/03 of 23.12.2000)
3. Communication from the Commission 'Making a European Area of Lifelong Learning a Reality' COM(2001) 678 final.
4. COM(2001) 711 final, 29.11.2001. "The impact of the e-Economy on European enterprises: economic analysis and policy implications "See: <http://europa.eu.int/comm/enterprise/ict/policy/e-economy.htm>
5. <http://europa.eu.int/comm/enterprise/ict/policy/ict-skills.htm>
6. "The Lisbon Strategy — Making Change Happen" (COM(2002)14 final)
7. European Commission White Paper « A new impetus for European Youth » - COM(2001) 681 final
8. COM(2002)9 final of 15.01.2002
9. <http://europa.eu.int/comm/enterprise/ict/policy/ict-skills.htm>
10. <http://www.career-space.com>
11. <http://europa.eu.int/comm/enterprise/ict/policy/e-economy.htm>
12. COM(2001)257 of 23.5.2001
13. COM(2001) 214 of 19.4.2001, Official Journal C 165/4 of 8.6.2001.
14. ECOFIN Council Conclusions of 16 October 2001, press release Luxembourg (16-10-2001) - Press:363 - Nr: 12827/01.
15. COM(2000)888 of 29.12.2000
16. Action Plan for Mobility (OJ 2000/C 371/03 of 23.12.2000)
17. Recommendation of the European Parliament and of the Council (2001/613/EC) of 10.07.2001.
18. Communication from the Commission 'Making a European Area of Lifelong Learning a Reality' COM